

MARINA V. JOVIĆ ĐALOVIĆ
FILOLOŠKI FAKULTET
UNIVERZITETA U BEOGRADU

NORITO KAO DEO ŠINTO RITUALA

U radu se prikazuju osnovni šinto rituali i molitvena obraćanja bogovima –norito, koja su bila sastavni deo ovih rituala. Daju se nazivi svih 27 norita, navodimo ih prema Satovu, Filipiju, Florencu i Jermakovoj, autorima koji su ih prvi preveli na engleski, nemački i ruski.

Posebna pažnja se posvećuje prikazu norita za isterivanje duhova i pročišćavanje, ritualu kojim se obnavlja svet uklanjanjem svake nečistoće i grehova i norita u kome se daje slika ranog morala u japanskoj kulturi i društvu.

Ključne reči: Japan, norito, rituali, rani šinto

Uvod

Norito (祝詞) su ritualne molitve, obraćanja božanskim bićima koje su ljudi od najstarijih vremena upućivali kao molbe, kada su tražili pomoć ili kada su želeli da ih o nečemu obaveste. Smatra se da su nastali pojavom pirinčane zemljoradnje u periodu Jajoi, oko 300 god pne. kada je prinos zavisio samo od prirodnih uslova i zato su ljudi ritualnim molitvama, igrom i pesmom, verujući u duh reči (*kotodama*), molili bogove da im daruju dobar rod. Konrad navodi, da su „norito različiti govorni tekstovi povezani verom u magičnu snagu izgovorene reči” (Konrad, 1974: 87). Kasnije su postale molitve kojima su se ljudi obraćali bogovima i poseban način njihovog obaveštavanja o darovima i stanju klana, da bi zatim norito postao sinonim obraćanja nižih ka višima (ljudi bogovima, ali i sveštenih lica vladaru) tako da je postao suštinski deo rituala koji su se održavali, za poljoprivredne radove, praznike, carsku porodicu.

Po karakteru, stilu i načinu izvođenja ritualnim molitvama –noritu, bili su slični carski dekreti – semjo. U početku su imali istu funkciju,

ali su kasnije norito postala molitvena obraćanja, a semjo politički dokumenti. Pri tome su norito bila obraćanja sveštenika bogovima, dok su semjo bili obraćanja cara narodu i vazalima, čime su obraćanja norito i semjo imala suprotan smer, od smrtnika ka božanstvu, i od „zemaljskog boga” –običnim smrtnicima (Глускина, 1984: 165).

Ritualni

Norito predstavlja najznačajniji deo šinto rituala koji su od najstarijih vremena predstavljali način komuniciranja ljudi sa bogovima (*kami*). Ritualni obredi praćeni su igrom, pesmom, muzikom, recitovanjem molitvenih tekstova (norito), koji su pojačavali vezu između ljudi i božanstava dok se kroz mnogo mističnih elemenata uzdizala veličina kamija. Iz ovih neobaveznih obreda i verovanja stvarali su se postepeno obavezujući obredi koji su se pretvorili u religioznu celinu, koje Kitagava naziva „rani šinto”, odnosno šinto pre budizma i kineske filozofije. On navodi da u to vreme nije bilo kanonizovanih tekstova, religijske organizacije ili detaljno razvijenih rituala. Većina religioznih obreda, osim kućnih, vršeni su u prirodi oko svetog drveta (*himorogi*), svetog kamena (*ivasaka*), a kasnije sa pojavom zemljoradnje i na pirinčanim poljima (Kitagawa, 2005: 23–25).

Drevni rituali ranog šintoa (*kodai saishi*), bili su u osnovi vezani za obrede obezbeđivanja hrane, sahranjivanja i pročišćenja. Prva svedočenja o obredima sahranjivanja nalazimo u kineskoj dinastičkoj hronici „Istoriji Kraljevstva Vei” (*Wei Chih* oko 297. godine): „Kada neko umre... glavne narikače plaču i zapevaju, a ostali rođaci igraju, pevaju i piju alkoholno piće. Po završetku sahrane, svi članovi porodice obavljaju ritualno očišćenje u vodi” (Tsunoda, Goodrich, 1951: 11).¹

U japanskim pisanim istorijskim izvorima rituali se prvo spominju u spisima Kođiki (*Kojiki*) i Nihonšoki (*Nihonshoki*),² ali su zakonodavni oblik dobili u Zborniku zakona „Taiho ricurjo” (*Taiho ritsuryo*) iz 702. godine, tačnije u njegovom delu „Taihorjo” (*Taihoryo*) u novoj redakciji,

¹ Svi prevodi na srpski u radu su autorovi, sem ako je drugačije naznačeno.

² O počecima japanske književnosti v. i Tričković (2006: 44), gde se, između ostalog navodi: „Počeci japanske književnosti vezuju se za prvu polovinu VIII veka kada nastaju tri značajna dela, dve istorijske hronike [...] i jedna zbirka pesama. Ta dela se ističu po tome što predstavljaju prve sačuvane dokaze o pokušajima pisanja japanskog jezika karakterima iz Kine, i po tome što su zajedno uticala na formiranje japanske nacionalne svesti jednako koliko i na stvaranje osobenih književnih stilova te zemlje. U isto vreme, ona su izuzetno dragocen materijal za izučavanje drevnog Japana, njegovih običaja i verovanja, kao i političkih stavova, pogotovo onih vezanih za ujedinjenje pod klanom Jamato i za poreklo carske porodice.”

poznatoj kao Zbornik „Joro” (*Yoro*) iz 718. godine i kasnije u Zborniku propisa i uredbi iz perioda Engi „Engišiki (*Yengishiki*)” iz 905–927. godine.

Zbornik zakona „Taihorjo” sadrži ukupno trideset zakona od kojih je šesti „Zakon o bogovima nebeskim i bogovima zemaljskim” (*jingiryō*). Kuroda Toshio (Kuroda, 1981: 1–21) navodi da su mnogi japanski naučnici ukazali da se đingirjo (*jingiryō*) bazira na kineskom obrednom propisu (*shiryō*) iz dinastije Tang, ali da nije prenet u celini, već je bio uzor samo za ceremonije vezane za poštovanje bogova (*okami*) nebeskih i zemaljskih, dok nisu uzeti delovi vezani za obožavanje duha umrlih, drevnih mudraca i vladara, umesto kojih su unete carske ceremonije i obred pročišćenja (*ohara*).

Zakon đingirjo bio je osnovni obredni zakon u periodima Asuka, Nara i delu perioda Heian kada je zamenjen zbornikom “Engišiki”. Zakon o bogovima, đingirjo, sadrži spisak zvaničnih godišnjih obreda i navodi godišnje doba kada se obred izvodi, naziv i sadržaj obreda. On obuhvata 20 članova od kojih je 19 vezano za ritualne obrede, dok 20. član određuje položaj seljaka u manastirima.³

U članovima 1–9 nabrajaju se zvanični godišnji obredi po meseci, a takođe i osnovne procedure svakog obreda. Svi obredi morali su se izvoditi prema utvrđenim propisima konkretnih procedura (*shiki*). U VII–VIII veku sve sezonske procedure su vršene jednom, retko dva puta godišnje, u sezoni: u proleće, leto, jesen i zimu, u skladu sa tada važećem lunarnim kalendarom. U članovima 18–19 razmatraju se procedure obreda velikog pročišćenja (*Nagoshi-no ôharae*).

Zakonski su bili predviđeni sledeći rituali (Попов. 1985:60–64)

- u drugom mesecu:
 - obred za plodnost u poljoprivredi (*kinensai – toshigoi no matsuri*);
- u trećem mesecu:
 - obred za cvetanje poljoprivrednih kultura (*chinkasai*);
- u četvrtom mesecu:
 - obred darivanja odeće (*kanmisosai*) boginji Amaterasu u hramu Ise, glavnoj šinto svetinji;

³ Član 1. Bogovi nebeski i bogovi zemaljski, Član 2. Sredina proleća, Član 3. Kraj proleća, Član 4. Početak leta, Član 5. Kraj leta, Član 6. Početak jeseni, Član 7. Kraj jeseni, Član 8. Sredina zime, Član 9. Kraj zime, Član 10. Stupanje vladara na presto, Član 11. Mali post, Član 12. Mesečni post, Član 13. Obredi za slučaj stupanja vladara na presto, Član 14. Obredi velikog probanja nove žetva, Član 15. Ritualni u svetinjama, Član 16. Darovi koji se u ritualima prinose svetinjama, Član 17. Darovi koji se prinose van rituala, Član 18. Veliko pročišćenje, Član 19. Obredi u provincijama, Član 20. Seljaci pri svetinjama.

- obred svetinja Hirose (*ōimisai*) – molbe za čistu vodu za pirinčana polja;
- obred svetinja Omiva (*saigusasai*) – molbe za rast planinskog ljiljana koji se smatrao simbolom sreće;
- obred božanskom vetru (*fūjinsai*) – obraćanja nebeskim i zemaljskim bogovima vetrova za sprečavanje nesreća koje donose tajfuni;
- u šestom mesecu:
 - polugodišnji obred za razna božanstva, koji se obavlja i u dvanaestom mesecu (*tsukinamisai*) molbe se upućuju za mir u zemlji, za dobar rast pirinča, za dobru letinu;
 - obred umirivanja vatre (*chinkasa*), vrši se dva puta godišnje – molbe bogovima za sprečavanje požara;
 - obred četiri ugla prestonice (*michiaesai*) – gošćenje i pridobijanje zlih duhova puteva da se prestonica i unutrašnja oblast zaštite od bolesti i nesreća koje mogu doneti pristigli putnici;
- u sedmom mesecu: – obredi *ōimisai* i *fūjinsai*;
- u devetom mesecu:
 - obred božanske probe (*kanmisosai*, *kannamesai*) – bogovima se služi sake i jela spremljena od pirinča nove žetve;
- u jedanaestom mesecu:
 - prvi dan zeca, obred zajedničke probe (*ainamesai*) – zajednička proba cara i bogova-predaka sakea i jela spremljenih od pirinča nove žetve;
 - dan tigra, obred umirivanja duhova svetih predaka (*chinkonsai*);
 - poslednji dan zeca, obred velike probe nove žetve (*daijōsai*);
- u dvanaestom mesecu:
 - polugodišnji obred za razna božanstva, koji se obavlja i u dvanaestom mesecu (*tsukinamisai*) molbe se upućuju za mir u zemlji, za dobar rast pirinča, za dobru letinu;
 - obred za cvetanje poljoprivrednih kultura (*chinkasai*)
 - obred četiri ugla prestonice (*michiaesai*) – gošćenje i pridobijanje zlih duhova puteva da se prestonica i unutrašnja oblast zaštite od bolesti i nesreća koje mogu doneti pristigli putnici.

Norito – poreklo, izvori, sistematizacija

Vreme stvaranja prvih norita nije poznato, kao ni imena prvih stvaraoaca. Aston smatra da su se oni javili u davnoj prošlosti i da su se u toku vremena menjali, tako da postoji osnova da se smatra da njihov pisani oblik iz perioda Engi (901–923) nije postojao do sedmog veka, a

kod nekih moguće i kasnije (Aston, 1988: 7–8). Kitagava takođe smatra da norito vodi poreklo iz davne prošlosti i navodi da godine objavljivanja mogu da unesu zabunu jer su pojedini tekstovi u momentu njihovog prvog beleženja već bili drevni (Kitagawa, 1990: xxvi). Florenz ukazuje i na to, da je jezik kojim su u Engišikiju kineskim ideogramima zapisani norito, već u IX veku bio zastareo (Florenz, 1906: 37-38).

Najviše zabeleženih norita nalazi se u Zbirci ritualnih proceduralnih uredbi Engišiki (*Engishiki*) (Bock, 1970) – sakupljenih 901–927 god. po naredbi cara Daigoa (897–930) u 59 svitaka.

Prvih deset svitaka zbirke Engišiki posvećeni su šintoističkim bogovima i svetinjama i redosledu održavanja kulturnih obreda. U svicima se daju opisi i procedure obreda i prinošenja darova u dvoru i u svetinjama. Nasuprot ovim postupcima, u obredima koji se vrše na drugim mestima, npr. u prirodi dozvoljava se niz odstupanja: tekstovi, rekviziti, redosled sprovođenja pojedinih delova obreda, broj i uloge učesnika mogli su da se menjaju. Mogao je da se menja i dan sprovođenja rituala.

Tekstovi norita nalaze se u 8. svitku zbirke Engišiki, dok se u drugim svicima nalaze spiskovi svečanosti (*matsuri*), imena bogova prema svetilištima koji su im posvećeni, spisak pomoćnih predmeta za ceremonije, redosled priprema u prinošenju žrtvi i broj odgovornih sveštenika i činovnika. Ne postoje podaci o autorstvu i vremenu stvaranja norita u Engišikiju.

Među noritima u zbirci Engišiki nalaze se različite vrste norita među kojima su „nebeski norito” – reči bogova, zahtevi, a takođe molitve i molbe, koje se šalju bogovima i obraćanja caru koji po drevnom shvatanju, predstavlja potomka nebeskih bogova. Reči bogova nebeskih javljaju se npr. u ritualima boga vetra Tacuta, dobre želje koje izražava namesnik Izumo i dr.

U zbirci Engišiki sakupljeno je 27 tekstova različitih norita: prvih petnaest koriste se na obredima koji se održavaju određenog dana i meseca u godini; sledećih devet čitaju se u hramu Ise dok su naredna tri zajednička za svetinje pri vanrednim praznicima. Pored ovih, u Filipijevom prevodu Norito navedeno je pet dopunskih tekstova od kojih su dva uzeta iz Nihongija, a po jedan iz Kodikija, Hitaci Fudokija i dnevnika Taiki, Fuđivara no Jorinoge (Phillippi, 1990: 1). Jermakova u ruskom prevodu, pored 27 iz Engišikija navodi i dva dopunska: jedan iz šesnaestog svitka Engišiki, drugi iz dnevnika Fuđivara no Jorinoge, Taiki (Ермакова, 1991: 20).

Prvi prevod norita sa starojapanskog uradio je Ernest Satov (1843–1929), engleski naučnik, diplomata i japanolog koji je preveo spisak rituala i pojedine rituale koje je sa komentarima predstavio na skupovima

Azijskog društva Japana (*Asiatic Society of Japan*) 12. novembra 1878. i 30. juna 1879. u Jokohami. To je prvi prevod norita na engleski jezik (Satow, 2002: 95-126). Potpunije prevode objavili su Felisija Bok, 1970-72, i Donald Filipi 1990. koji je koristio japansko izdanje iz 1959. godine. Prvi prevod na nemački objavio je Karl Florenc 1906. dok je prevod na ruski uradila L.M. Jermakova, 1991. godine.

Nazive svih 27 norita navodimo prema Satovu, Filipiju, Florencu i Jermakovoj.

1. Svečanost setve (*Toshigohi no matsuri*) (Veoma star).
Ovo je prvi ritual kojim otpočinje godišnji poljoprivredni ciklus. Sprovodi se kao molba bogovima za obilni prinos pirinča i za dobro zdravlje cara, koji je preko božanskog porekla povezan sa kamijima pirinča
2. Svečanost Kasuga (*Kasuga no matsuri*) (Druga polovina IX veka)
Kasuga je hram u okolini Nare. Svetinja i obred posvećeni su četvorici plemenskih božanstava klana Fuđivara. U Engišikiju je ova svečanost navedena kao mali praznik čiji se obredi ne vrše na dvoru, ali car šalje pozdrave.
3. Svečanost boginje Oimi u svetinji Hirose (*Hirose no Ooimi no matsuri*)
Obred je posvećen boginji hrane i tragovi kulta boginje sačuvani su i danas u nekim seoskim delovima.
4. Svečanost bogova vetra u svetinji Tacuta (*Tatsuta no kaze no kami no matsuri*)
Obred umirenja vetra da bi se obezbedio obilan rod u svetinji Tacuta u prefekturi Nara.
5. Svečanost boga pretka klana Minamoto u svetinji u Hiranu (*Hirano no matsuri*)
6. Svečanost boga pretka klana Taira i boga pretka klana Takašina u Hiranu (*Kudo Furuaki*)
7. Svečanost šestog meseca (*Minadzuki no Tsukinami no Matsuri*) (Veoma star)
Prema Engišikiju ovaj norito predstavlja obraćanje ka 304 božanstva i vrši se u 198 svetinja. Tekst ovog norita skoro se u potpunosti poklapa sa tekstom obreda molbi za obilni prinos.
8. Molitva za sreću palate (*Ohoto no hokai*) (Veoma star)
Ovim ritualom želi se sreća velikoj palati.
9. Svečanost glavne kapije palate (*Mikado no matsuri*)
Ritual kojim se želi uspeh u sprečavanju prolaska nečistoća u palatu.

10. Oharai, veliko pročišćenje poslednjeg dana šestog meseca (*Mi-nazuki no tsugomori no ooharae*) (Veoma star)
Pročišćenje je jedan od najznačajnijih rituala u šintoizmu. Ritual oharai predstavlja pročišćenje zemlje od nebeskih i zemaljskih grehova (*tsumi*). Vladar, na osnovu vlasti dobijene od Boginje Sunca daje svojim ministrima i podanicima oproštaj njihovih grehova. Umesto vladara u obredu je kao njegov predstavnik, ranije učestvao sveštenik iz klana Nakatomi.
11. Prinošenje obrednih mačeva za pročišćenje i čitanje molitvi za isterivanje zlih duhova (*Yamato no Fumi-no-imikibe no tachi o tatematsuru toki no Zhiyu*)
Obred predviđa prinošenje obrednih mačeva (*harahi-tsu-tachi*) kojima su isterivane nečistoće i čitanje molitvi za isterivanje zlih duhova
12. Svečanost umirivanja vatre (*Ho shizume no matsuri*. Veoma star)
Obred posvećen gašenju požara vodom, preko mita o stvaranju Boga vatre i rađanju Boginje vode i zemlje.
13. Svečanost gozbe na raskrscicama – isterivanje duhova epidemija (*Michiae no matsuri*) (Veoma star)
Ritual posvećen zaštiti prestonice od bolesti, loših ljudi, razbojnika, preko prinošenja darova bogovima koji štite puteve i sprečavaju ulaz u grad zlih duhova.
14. Svečanost probanja plodova prve žetve (*Oonie ili Ohonihe no matsuri*)
Jedan od najvažnijih šinto rituala. U zborniku "Taihorjo" samo se ovaj praznik naziva velikim, dok se u zbirci Engišiki ovaj ritual posebno izdvaja kao najsvečaniji i najvažniji festival šintoizma (Aston, 1905: 268). Obred se sastoji u probanju jela pripremljenog od pirinča nove žetve. Prvo se hrana nudi bogovima, zatim je proba car, posle čega probaju ministri, a potom i ostali.
15. Svečanost smirivanja duše u svetinji (*Mitama no ihahido ni shizumuru Matsuri*)
Obred obuhvata molitve za zdravlje cara, a time i dobrobit cele zemlje u toku naredne godine. Upućuju se bogovima –zaštitnicima carskog roda.
- 16 – 25 OBREDI U SVETINJI ISE
16. Svečanost molitve za dobru žetvu (*Kisaragi no Toshigohi*)
Obrazac koji se koristi u Molitvi za žetvu u 2. mesecu, a u mesečnim obredima u 6. i 12. meseca u svetinji Boginje Sunca.

17. Ista svečanost u svetinji Tojuke (*Toyuke no miya*)
Isti obred sa malim varijacijama koristi se u tri službe u svetinji boginje hrane. U oba slučaja norito je čitao izaslanik vladara.
18. Svečanost odeće bogova u svetinji Ise (*Uzuki no kamu miso Matsuri*)
Predstavljanje svete odeće u svetinji Boginje Sunca u četvrtom mesecu.
19. Svečanost šestog meseca (*Minazuki no tsukinami no Matsuri*)
Tekst koji čita glavni sveštenik svetinje Sunca u toku dve poslednje svečanosti.
20. Svečanost prinošenja bogovima plodova prve žetve priniča (*Nagatsuki no kamu name no Matsuri*)
Obred božanske degustacije u devetom mesecu u svetinji Sunca.
21. Ista svečanost u svetinji Tojuke (*Toyuke no miya no onazi Matsuri*)
Isti obred sa malim varijacijama u svetinji boginje hrane.
22. Ista svečanost darivanja prvih žetvi (*Onazhiku kamu name no Matsuri*)
Isti funkcionalni i tekstualni obred kao za svečanost šestog meseca u svetinji Ise.
23. Svečanost zamonašenja princeze u svetinji Ise (*Itsuki no hime-miko tatematsuri-iruru koto*)
Norito se čita u toku obreda ulaska kćerke vladara u svetinju Ise.
24. Molitve prilikom ponovne izgradnje svetinje Ise (svakih 20 godina) (*Ohomikami no miya wo utsushi-matsuru norito*)
Ritual prenosa Boginje Sunca u njenu novu svetinju. U toku perioda Nara i Heian svetinja je obnavljana svakih 20 godina.
25–27 NORITO – ZAJEDNIČKO ZA SVETINJE PRI VANREDNIM PRAZNICIMA
25. Svečanost izgnanja bogova koji donose pošast (*Tatari-gami wo utsushi-yarafu Matsuri*) (verovatno kraj VII veka)
26. Darivanje prilikom slanja izaslanika u Kinu (*Morokoshi ni tsukahi wo tsukahasu toki ni mitegura tate-matsuru*)
27. Molitve novog namesnika zemlje Izumo (*Izumo no kuno no miyatsuko no yogoto*) (verovatno kraj VII veka)
Tekst koji novi namesnik provincije Izumo čita u toku posebnog rituala na dvoru.

Norito – osnovne karakteristike

Najviše najstarijih rituala vezano je za obezbeđenje hrane, pri čemu je obuhvaćen ceo ciklus proizvodnje pirinča, od molbe za plodnu godinu i čistu vodu do zahvalnosti za obilni rod, tako da se obredi održa-

vaju praktično tokom cele godine. Na svakom od njih čita se odgovarajući norito, koji uvek sadrži i molbe za zdravlje cara i njegove porodice kao božanskih potomaka.

Od navedenih 27 norita, neposredno se bogovima hrane obraća u prvom, trećem, sedmom i četrnaestom, dok se u svetilištu Ise čitaju još tri norita (šesnaesti, dvadeseti i dvadeset drugi) od kojih se prva dva ponavljaju u svetilištu Tojuke (sedamnaesti i dvadeset prvi).

Neposredno za zdravlje cara, a time i sreću nacije obraćaju se u osmom i petnaestom noritu, dok se plemenskim bogovima klanova koji učestvuju u vlasti obraća u drugom (Fuđivara), petom (Minamoto) i šestom (Taira), a 304 božanstva u 198 svetilišta u sedmom noritu.

Za odvrćanje nesreća održavaju se posebni rituali na kojima se čitaju odgovarajuća norita (deveti, jedanaesti, dvanaesti i trinaesti), dok se pročišćenje od nebeskih i zemaljskih grehova, sprečavanje ulaska nečistoća u palatu i njihovo isterivanje čitaju se deveti, deseti i jedanaesti norito.

Značaj rituala u postupku obezbeđenja hrane smatrao se značajnim. Mijoši Kijojuki (*Miyoshi Kiyoyuki*), visoki konfucijanski naučnik perioda Heian, uputio je 914. godine caru Daigou dokument „Preporuke u dvanaest tačaka” (*Iken Fuji Junikajo*) (Грачев, 2006: 108–181) u kome iznosi svoje stavove o pojedinim problemima u zemlji i predlaže rešenja. Prvi tekst u tom dokumentu vezan je za hranu i nosi naziv „Kako izbeći poplave i suše i da se postigne obilna žetva”, iz koga navodimo delove od značaja za ovaj rad:

„[Vaš] podanik s poštovanjem izveštava:

Za državu je osnova narod, a za narod – hrana. Ako ne bude naroda, na šta se tada oslanjati, a ako ne bude hrane, čime se zadovoljavati? Zato, da bi narod bio miran i da bude dovoljno hrane, potrebno je obezbediti da ne bude poplava i suša, a da žetve budu obilne.

U tom cilju, [treba] svake godine četvrtog dana drugog lunarnog meseca, jedanaestog dana šestog lunarnog meseca i jedanaestog dana dvaestog lunarnog meseca sprovoditi rituale „Tošigohi” i „Cukinami” u carskoj palati uz pomoć Odeljenja Zemaljskih i Nebeskih božanstava (*Jingikan*). Pored toga, neophodno je strogo pridržavanje rituala očišćenja, moliti se u Odeljenju Zemaljskih i Nebeskih božanstava za bogato sazrevanje [useva] i da se [božanstvima] izrazi zahvalnost za uslišenje molitvi.”

Osim šinto rituala, Mijoši navodi potrebu pridržavanja i budističkih rituala (Грачев, 2006: 129):

„Pored toga, prvog [dana] lunarnog meseca svake godine sprovoditi svuda, počev od Odeljenja Zemaljskih i Nebeskih božanstava (*Jingikan*)

pa do provincija sedam oblasti, rituale za dobrobit cara i carskog roda moleći za obilnu žetvu i izbjavljenje od bolesti, za ceo narod. Tek tada će se radovati nebo i ljudi, a običan narod će ispuniti osećanje zahvalnosti. Uzrok zbog čega ne prestaju poplave i suše nalazi se u sledećem: mnogi monasi su nedostojni svog opredeljenja”.

Preporuke su najverovatnije bile dobro prihvaćene na dvoru, jer posle njihovih predstavljanja, Mijoši je u 71. godini, postavljen za ministra carskih imanja (*kunaikjo*).

Često pominjanje cara, posebno u noritima vezanim za obezbeđenje hrane, ima svoje posebno objašnjenje. Naime, od najstarijih vremena vladar (prvo vođa klana, a posle car) bio je glavni sveštenik u šintoizmu. On se nikada nije postavljao kao tumač dogmi, već je njegova uloga bila obezbeđenje poštovanja svih vrsta zabrana i učešće u verskim ceremonijama, u nekim od kojih je on bio vodeća ličnost. Vladar (ili sveštenik koji ga je zamenjivao), bio je glavna veza između nebeskog i zemaljskog sveta, a ne između pojedinih delova zemlje i ljudi.

Obezbeđenje bogate žetve, a time i blagostanja „naroda” bila je jedna je od glavnih obaveza vladara. Slični pristup karakterističan je za mnoga drevna društva i prema Meščerjakovu (Мещеряков, 2006: 98–128) potpuno je verovatno da je on u Japanu imao lokalno poreklo, ali neposredna formulacija obaveza i odgovornosti vladara za obezbeđivanje plodnosti, smanjenje posledica prirodnih katastrofa, koje dovode do oštećenja useva, formirana je pod direktnim kineskim uticajem.⁴

Prirodne anomalije često su objašnjavane nedostatkom energije dobročinstva (*toku*) kod vladara. U svojim ukazima (*semjo*), vezanim za različite katastrofe, car je obično preuzimao odgovornost za poremećaj ravnoteže prirodnih sila. Načini harmonizacije i obuzdavanja prirodnih stihija, kao i načini prevazilaženja posledica prirodnih katastrofa imali su u Japanu kako praktični tako i ritualni karakter. Vladar se smatrao institucijom odgovornom za kontrolu vremena. Ova njegova funkcija usko je povezana sa funkcijom obezbeđenja žetve, smatran je odgovornim za obezbeđenje „pravilnog” toka vremena (smenjivanje godišnjih doba, kiše i vetra, itd.) što se smatralo jednim od glavnih uslova prosperiteta države.

⁴ U kineskoj političkoj doktrini veoma je jasno izražena ideja socijalne orijentacije vladavine, koja ima svoju primarnu podlogu u tome da je zajedno sa prirodom i božanstvima prirode, „narod” – jedan od elemenata svemira, čije održavanje u harmoničnom stanju predstavlja primarnu dužnost vladara. Tako da je dobar samo onaj vladar, kod koga je „narod” u blagostanju. Takav pristup je imao veliki uticaj na vladara i vršenje njegovih ritualnih i praktičnih funkcija.

Specifičnosti pojedinih norita

Specifičnosti pojedinih norita potiču, sa jedne strane, iz nekih zajedničkih karakteristika rituala posvećenih šintoističkim bogovima vršenih na carskom dvoru i onih koji se nalaze u zbirci „Engišiki”, a sa druge strane, razlike vezane za specifičnosti svečanosti, koja verovatno potiče ne samo iz pozajmljene kineske ritualne prakse, već i iz arhaičnih obreda plemena koja su u davna vremena naseljavala japanska ostrva, pre svega plemena Jamato. Zajednička karakteristika norita je praktično ista kompozicija teksta. Osim početka i kraja, koji sadrže molbe bogovima, u sastavu norita izdvajaju se još dve velike celine: prva — izlaganje mitološke podloge i porekla delovanja, druga — formulacija molbe i nabranje darova. Obim mitološke komponente je različit i varira od šireg mitološkog prikaza (norito 12, 27, 29) do sadržaja svedenog na pominjanje samo jednog božanstva. Jermakova navodi da postoje mišljenja da su norito pre uvođenja imperatorskih rituala bili tekstovi nominacione magije u čistom obliku, sastavljeni od imena božanstva i glagola *noru* (moliti) (Ермакова, 1995: 57).

Kao primer navodimo *Norito za isterivanje duhova i pročišćenje: iz velikog isterivanja duhova poslednjeg dana šestog meseca*. Veliko isterivanje duhova, ili veliko pročišćenje se odražava krajem juna. To je ritual kojim se obnavlja svet uklanjanjem svake nečistoće i grehova. U ovom noritu, kao i u svim šinto ritualima, reči imaju veliku moć. Veruje se da su lepe reči starojapanskog, koje izgovaraju šinto sveštenici ugodne kamijima.

*Dok burni vetar rasteruje nebrojne slojeve nebeskih oblaka,
Dok jutarnje magle, večernje magle rasteruje jutarnji vetar, večernji vetar,
Dok je veliki brod usidren u prostranoj luci sjedinje kao pramac i krma
I odgurnut u veliki okean
Dok bujno drveće na onom (brdu) seče u korenu prekaljen srp, oštar srp
Posle isterivanja duhova i pročišćenja neće ostati nijedan greh.
Njih će odneti u najdublji okean boginja zvana Se-ori-tu-hime,
Koja boravi u brzacima reka koje brzo teku,
Koje padaju okomito talasajući se
Sa vrhova visokih planina i vrhova niskih planina.*

Ovaj norito je posebno karakterističan po tome što daje sliku ranog morala navodeći nebeske i zemaljske grehe. Taj deo navodimo prema Filippiju (Phillippi 1990: 44–46):

*I u zemlji toj različita su ograđenja
greškom, postupkom učinjeni
tim ljudima, što se pod nebom dodaju —
neki su nebeskim gresima označeni:*

*takvi nebeski gresi su — rušenje međa,
zasipanje kanala, rušenje žlebova, ponovna setva,
zabijanje kolčeva, dranje kože naživo,
dranje kože unazad uživo,
ostavljanje izmeta.*

*Mnogi gresi (poput navedenih) razlikuju se od nebeskih
zemaljskim gresima su označeni:
naživo seći i skidati živom kožu, seći mrtvog i na mrtvom skidati kožu;
ljudi, leprozni, sa otocima na koži;
nasilje nad sopstvenom majkom,
nasilje nad svojom decom,
nasilje nad majkom i njenim decom,
nasilje nad decom i njihovom majkom,
greh sodomije sa životinjama,
nevolja od puzećih insekta
nevolje od bogova sa visina,
nevolja od ptica sa visina
ubijanje životinja i greh bacanja uroka na stoku
i mnoga ogrešenja (poput ovih) koja će se javiti.*

Zaključak

Norito, ritualno pozivanje bogova, predstavlja značajni spomenik japanske kulture koji sadrži više dimenzija (mitološku, socijalnu, vladarsku) od kojih je najznačajnija ona koja je vezana za sve aspekte hrane. Norito je, takođe, posebni deo književnosti u kome je očuvano bogatstvo drevnih značenja i mitološke metafore sveta. Konrad ove tekstove u stihu naziva „kultnom poezijom” (Konrad 1974: 87), dok je Kavabata Jasunari, prvi japanski Nobelovac, istaknuti japanski pisac XX veka, 1932. godine u članku „O književnosti” napisao: „Osim Priče o Genđiju i Zapisa sa uzglavlja na mene su najjači utisak [od starih dela iz japanske književnosti] ostavili norito i semjo. Da sam u ranim godinama pročitao norito i semjo, sa kojima se upoznao tek kasnije, u srednjoj školi, moje knjige bi bile drugačije...” (Kawabata 1955). U tome je i savremeni značaj norita.

Literatura

- Aston, W.G. 1899. *A history of Japanese literature*. London: William Heinemann.
- Bary, Wm. Theodore de, et al. 2001. *Sources of Japanese Tradition Second Edition Vol 1, From earliest times to 1600*. New York: Columbia University Press.
- Bock, Felicia. 1972. *Engi-shiki Procedures of the Engi era, book VI–X*, Tokyo: Sophia University.
- Florenz, K. 1906. *Geschichte der Japonischen Literatur*. Leipzig: Amelangs Verlag (37–38).
- Kawabata, Yasunari. 1955. *Gendai Nippon bungaku zenshu*, vol 37. Tokyo.
- Kitagawa J.M. 1990, *New Preface to NORITO -A Translation of the Ancient Japanese Ritual Prayers by Donald L. Philippi*, Princeton University Press, New Jersey.
- Китагава, Дж.М., 2005, *Религия в истории Японии*, Санкт-Петербург, Наука
- Kuroda, Toshio. 1981. *Shinto in the history of Japanese religion*, Journal of Japanese Studies, vol 7, No 1winter 1981.
- Philippi, D.L. 1990. *Norito – A translation of the ancient Japanese ritual prayers*. New Jersey: Princeton Univ. Press.
- Satow E. *Ancient Japanese rituals*, Part I, Routledge, 2002. Extracted from Transactions of the Asiatic Society of Japan, vol. 7 (1879).
- Takoshio Hiroshi, *Jingiryō*, Encyclopedia of Shinto, <http://eos.kokugakuin.ac.jp> [12.08.2017.]
- Tsunoda and Goodrich, *Japan in the Chinese dynastic histories*, 1951.
- Глускина А.Е. *Литература III–VIII вв.: [Японская литература]*, История всемирной литературы: том 2, Наука, Москва, 1984.
- Грачев М.В. *Миёси-но Асоми Киёюки. «Икэн дзю:ни кадзэ:» — «Рекомендации в двенадцати пунктах» (914г.) и кнјизи Мещеряков, ред. Политическая культура древней Японии*. РГГУ Москва, 2006.
- Ермакова Л. М. *Норишо. Сэммё*. Наука, Москва, 1991.
- Ермакова Л. М. *Речи боёв и песни людей*. РАН, Москва 1995.
- Конрад Н.И. *Японская литература XIII–XVI веков*, и Кнјизи *Японская литература от Кодзики до Токугава*, Наука, Москва, 1974.
- Мещеряков А. Н. *Основные параметры японской цивилизационной модели, „История и современность”*. № 1, 2006.
- Попов К.А. *Свод законов Тайхорё, Законы I–XV*; Наука, Москва 1985.
- Тричковић, Д. 2006. Почеци јапанске књижевности – Кођики и Нихоншоки. *Свети речи*, бр. 21–22. Београд: Друштво за српски језик и књижевност. (44–48)

NORITO AS A PART OF SHINTO RITUALS

Summary

The paper presents the main Shinto rituals and prayers to the gods – norito, which were an integral part of these rituals. The names of all 27 Noritos are given, we refer them according to Satow, Philippi, Florence and Ermakova, authors who first translated them into English, German and Russian.

Special attention is devoted to Norito for the expulsion of ghosts and cleansing, a ritual that renews the world by removing any impurity and sins and Norito in which image of early morality in Japanese culture and society is given.

Key words: Japan, Norito, rituals, early Shinto